

ПОЛІХУДОЖНЯ ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до підготовки майбутнього вчителя музики відображають особливості сучасного соціокультурного простору, заснованого на взаємодії мистецтв і синтезуючому типі мислення. Як зазначають науковці, в організації пізнавальних процесів зростає роль асоціативно-образного типу мислення, механізмів інтуїції, творчого інсайту.

Тому освіта має спрямовуватися на розвиток творчого потенціалу особистості, самостійного критичного мислення, ціннісних орієнтацій, формування спектра життєвих компетентностей, адекватних соціокультурним реаліям [2, с. 5]. Одним із сучасних шляхів вирішення цієї проблеми є поліхудожня підготовка майбутнього вчителя музики.

Аналіз попередніх досліджень. У сучасній педагогічній теорії значно посилюлися тенденції щодо вивчення та обґрунтування процесів інтеграції на матеріалі різних дисциплін (Р. Арцишевський, Н. Бібік, В. Гузєєв, Я. Данилюк, М. Іванчук, В. Єльченко, І Козловська, М. Чапаєва та ін.). Інтеграцію дисциплін художньо-естетичного циклу вивчали О. Куревіна, Л. Масол, Л. Предтеченська, Л. Савенкова, Н. Терентьєва, Г. Шевченко, О. Щолокова та ін. Усі науковці зазначають, що інтегроване навчання та взаємопроникнення навчальних дисциплін сприяють систематизації знань, становленню цілісної картини світу, розвитку креативних здібностей і творчого мислення.

Мета статті полягає у визначенні основних педагогічних підходів щодо вирішення проблеми поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики.

Виклад основного матеріалу. Важливими для нашого дослідження є розроблені Л. Масол передумови і сутність інтеграції в шкільній мистецькій освіті, оскільки майбутній учитель музики повинен бути підготовленим до нових освітніх реалій. Автор стверджує, що глобальні процеси цивілізаційного розвитку визначають необхідність становлення нової парадигми освіти. Одним із можливих проголошується тип інтегративної освіти. У широкому філософсько-культурологічному розумінні він може стати, на її погляд, необхідним підґрунтям для створення адекватної запитам реальності світоглядно-виховної моделі мистецької освіти, що стане консолідуючим чинником у процесі зародження і співіснування різноманітних підходів до навчання і виховання молоді засобами мистецтва, сприятиме узгодженню міждисциплінарного змісту освіти з педагогічними технологіями особистісно-розвивального спрямування [2, с. 7].

Інтеграція як процес створення цілісної і багатовимірної картини світу нині набуває статусу одного з провідних методологічних принципів освіти, адже вона ізоморфно відображає тотальну якість постмодерністського інформаційного суспільства. Водночас не можна не визнати релятивізму науково-педагогічних позицій щодо цього явища, що стимулює

теоретичні та прикладні розробки, насамперед технологічні, які забезпечуватимуть не лише змістову, а й процесуальну сторону навчання, виховання і розвитку молодих людей на засадах інтеграції [2, с. 7-8].

Інтеграція в галузі мистецької освіти, як зазначається в науковій літературі, має об'єктивні філософські, мистецько-культурологічні, психологічні, дидактичні, художньо-педагогічні передумови.

Філософські основи поліхудожньої освіти пов'язані, перш за все, з синергетикою, яка визначається як загальнонаукова методологія творчих процесів. Провідне положення синергетики полягає в тому, що неупорядкованість є не тимчасовим явищем, яке треба подолати як недолік, а нормальним станом природних, соціальних і психічних явищ і процесів, які гнучко інтегруються [2, с. 10].

Мистецько-культурологічними передумовами художньо-педагогічної інтеграції є цілісність культури загалом і художньої культури зокрема, в якій види мистецтва існують у різних формах взаємозв'язків, синкретичної і комплексної взаємодії, формах художнього синтезу, що передають природні та культурні універсалиї світу, які виражаються через мовні засоби різних мистецтв [2, с. 16].

Вивчення психологічних передумов освітньої інтеграції враховує досягнення феноменологічного напрямку дослідження психіки людини, зокрема гештальт-психології, яка вивчає психіку людини під кутом зору її цілісних функціональних структур – гештальтів (В. Келер, К. Коффка, К. Бункер, К. Левін та ін.). Представники цього напрямку спробували пояснити природу інтелекту з позиції пріоритетності сприймання цілісного образу в динаміці психічних утворень, довести вирішальну роль миттєвого схоплення стосунків (інсайт) у полі тяжіння частин до симетричного цілого, їх групування в напрямку рівноваги («закон структури»). Отже, в контексті цієї теорії психологічні механізми пізнавальної діяльності людини, здатної до інтегрування, містяться в самому процесі попереднього природного синтезу, що має регулятивне та мотиваційне значення для перебігу інших психологічних процесів [2, с. 17].

Ключовим моментом дидактичних передумов інтеграції, що стосується всієї системи навчання і виховання учнів (принципів, змісту, форм, методів, засобів) є єдина мета освіти – формування в учнів цілісної картини світу. Практична ж реалізація ідеї інтеграції у шкільній практиці вирішується переважно на двох основних рівнях: інтеграції змісту освіти (зовнішня і внутрішня, міжпредметна і предметна, понятійна та світоглядна, повна або часткова) та інтеграції у процесі навчання і виховання (інтегративні педагогічні технології, методики інтегрованих курсів) [2, с. 25].

У дослідженнях Л. Масол, Г. Шевченко, Б. Юсова взаємодія мистецтв у педагогічному процесі трактується як особлива форма залучення учнів до пізнання художньої творчості, що здобула назву поліхудожнього виховання. Мету поліхудожнього виховання вчені вбачають у тому, щоб дати можливість учням усвідомити витoki різних видів художньої діяльності і набути знань, умінь і навичок у галузі кожного мистецтва [1, с. 6].

Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах розробила Т. Рейзенкінд. Провідна ідея її концепції пов'язана з професійно-поліхудожньою підготовкою майбутнього вчителя музики на основі взаємодії мистецтв. Вона ґрунтується на положеннях, які є важливими для нашого дослідження.

Кожний художній твір автор пропонує уявити у вигляді «образної конструкції», зміст якої визначається формою, специфікою художньої мови. Поняття «взаємодія мистецтв» розглядається науковцем як уніфікований засіб, здатний формувати в майбутніх учителів музики можливість синтезувати різні типи художньо-образних конструкцій і здійснювати одночасний чи послідовний перехід від одного типу конструкції до іншої. Це потребує визначення механізмів синтезованого педагогічного впливу. До таких механізмів відносять: конкретно-предметну образність; музичний образ; музично-пластичний і зображально-пластичний жест; зображувальну деталь у співвідношенні з динамікою руху образу;

специфічні мовні та надмовні засоби; конкретизацію музичної образності та комп'ютерної віртуальності; ключове слово [3, с. 7].

Зміст педагогічного впливу окреслених механізмів Т. Рейзенкінд визначає їх можливістю впливати на специфічні якісно нові утворення у свідомості майбутнього вчителя музики. Взаємодія мистецтв породжує художні новоутворення, що включають складові різних видів художньої діяльності на основі інтегративного руху художнього образу, коли музика, слово, жест, пластика, статика й динаміка зображення синтезуються.

Поліхудожня музично-педагогічна освіта майбутнього вчителя музики спрямована на підготовку фахівця, який усвідомлює значення множин усіх підсистем навчання в контексті інтегративного підходу, зумовленого акцентуванням на структурі професійної діяльності як інструментарії навчання й виховання учнів на уроках музики з метою формування вмінь сприйняття, музичних здібностей, образного мислення, музичного мислення, умінь оцінювати сенс музичного мистецтва, інтерпретувати емоційно-образний зміст, самореалізовуватись засобами музичного мистецтва, усвідомлювати роль цілеспрямованого процесу оволодіння знаннями про естетичні ідеали, філософські думки, типології сучасних форм художнього мислення та збагаченні цими знаннями підростаючого покоління [3, с.8].

Учитель музики як працівник освіти, вважає Т. Рейзенкінд, покликаний забезпечувати не тільки передачу готових знань, розвиток в учнів навичок і вмінь, а й сприймання світу в єдності образів і понять, поєднання раціональної й почуттєвої сфери особистості. Останнє потребує поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, який глибоко оволодіває музичною діяльністю засобами пізнання мови, музики, кіно, поезії, театрального та образотворчого мистецтв. Учитель музики оволодіває професійними знаннями, навичками, уміннями, набуває готовності до розуміння механізмів інтеграції різних видів художньої діяльності на основі взаємодії мистецтв, що сприяє розвитку його світогляду, здатності креативно впливати на педагогічний процес [3, с.9].

Ми погоджуємося з автором, що якість підготовки майбутнього вчителя музики значною мірою залежить від досвіду професійної та поліхудожньої діяльності. Удосконалення якості професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики реалізується за умови інтеграції, що ґрунтується на положеннях синергетики – теорії самоорганізації, з урахуванням парадигмальних змін науки, формування аксіологічного поля пізнання та визначення основ забезпечення єдності наукових, художніх, культурологічних знань на різних рівнях інтеграції та їх реалізації в різних формах діяльності.

Поліхудожня підготовка впливає на якість формування професійних знань, умінь і навичок пізнання закономірностей української національної художньої культури та світової культури, сприяє подоланню стандартного сприйняття й мислення, формуванню цілісного сприйняття світу, опануванню нетрадиційними методами роботи з об'єктами дослідження, визначенню провідних закономірностей і принципів навчання, оволодінню інформаційними технологіями на основі взаємодії мистецтв [3, с.9].

Поліхудожнє виховання як засіб удосконалення музичної підготовки майбутніх учителів музики вивчала О. Бузова. Під змістом музичної підготовки у вищих навчальних закладах педагогічної освіти вона розуміє систему історико-теоретичних знань, виконавських умінь і навичок, досвід інтерпретаційної діяльності студентів у галузі музичного мистецтва, необхідних для здійснення професійних функцій учителя музики в школі [1, с.6].

У дослідженні О. Бузової поліхудожнє виховання визначається як процес формування у студентів естетичного ставлення до різних видів мистецтва на основі усвідомлення їхньої універсальних і специфічних закономірностей художньо-образного відтворення дійсності. Поліхудожнє виховання передбачає залучення студентів до різних видів мистецтва, на відміну від монохудожнього, яке ґрунтується на одному з видів мистецтва [1, с. 7].

Основними функціями поліхудожнього виховання в процесі музичної підготовки студентів автором визначено такі, як: мотиваційно-когнітивна, що передбачає формування у студентів потреби до спілкування з різними видами мистецтва на основі розширення їх мистецької компетентності; компенсаторно-образна, що сприяє подоланню односторонності

установки студентів на ізольоване від інших видів художньої діяльності музичне пізнання; емоційно-оцінювальна, спрямована на розширення у студентів художньо-сенсорного досвіду осягнення музики; художньо-творча, що активізує музично-образну уяву студентів завдяки ознайомленню їх з можливостями різних видів мистецтва у відображенні дійсності; педагогічно-практична, зміст якої полягає в розширенні палітри художніх педагогічних дій студентів [1, с.8].

Цікавою для нашого дослідження є точка зору Л. Савенкової, яка визначає поліхудожню освіту як фактор розвитку молодого покоління. Вона зазначає, що в сучасних умовах освіта стала одним із основних векторів розвитку суспільства в цілому і становлення «економіки знань». Система освіти вирішує завдання виховання людини, здатної творчо мислити, використовувати здобуті знання в житті, активно брати участь у процесі створення і використання нових технологій. Сучасний тип мислення характеризується наявністю великого кола різноманітної інформації, багатоваріантністю та активністю сприйняття та дії. Форма його виявлення заснована на мобільному і швидкому переході інформації з однієї модальності в іншу [4].

У контексті нових пріоритетів автор визначає основні завдання поліхудожньої освіти. А саме: виховання емоційно-чуттєвої сфери особистості; гармонійний розвиток інтелектуально-логічного та творчого, продуктивного та конструктивно-логічного мислення; комплексний підхід до засвоєння та самостійного застосування знань і уявлень з різних галузей наук; системний та цілеспрямований характер формування самостійності мислення; розвиток технології аналізу й узагальнення інформації з різних джерел у вирішенні конкретних творчих завдань [4].

Прийнятними для нашого дослідження ми вважаємо також ідеї автора стосовно можливостей поліхудожньої освіти у розвитку особистості. Мистецтво дозволяє не тільки розвивати емоційно-чуттєву сферу, але й гармонізувати розвиток особистості. Художньо-образне відображення оточуючого світу сприяє створенню позитивного настрою і бажанню самоствердження. Мистецтво впливає також на розвиток пізнавальних здібностей та творчої активності молодшої людини, викликає зацікавлене, творче ставлення до навчальної діяльності [4].

Важливим є те, що автор доводить на основі результатів проведеного дослідження, що у формуванні сучасного типу мислення важливу роль відіграє не окремо взяте мистецтво, а активна взаємодія різних видів художньо-творчої діяльності, тобто поліхудожня освіта та виховання, які передбачають: оволодіння широким набором різноманітної інформації; включення в процес рішення проблеми різних видів художнього мислення; можливість швидко переключатися з одного виду діяльності на інший; вміння не тільки ставити задачу, але й передбачати готовий результат; розвиток креативності і ключових компетентностей [4].

Багаторічні дослідження, проведені автором на великій дослідно – експериментальній базі (сім регіонів, більше 40 освітніх закладів різного рівня), дозволили обґрунтувати умови, що мотивують пізнавальну діяльність і стимулюють творчий потенціал учня, студента, педагога: інтегроване розвивальне навчання та виховання; естетичне та інтелектуальне середовище, в основі якого спілкування та співтворчість педагогів та учнів і студентів; зміна акцентів на самостійне здобуття знань. Художня педагогіка сприяє докорінному переосмисленню фундаментальної сучасної проблеми підготовки підростаючого покоління до реалій життя та майбутньої професійної діяльності. Інтегрований поліхудожній підхід до освіти забезпечує відродження традицій виховання комунікабельної та творчої особистості, здатної самостійно знаходити нестандартні рішення в будь-якій галузі, активно самовдосконалюватися та саморозвиватися [4].

Для нашого дослідження актуальними є розроблені автором продуктивні інтегровані форми навчання: колективні творчі завдання; робота в малих групах; соціо – ігрові, театральні технології в навчанні; освітня кінологія; комплексні заняття; вправи, об'єднані наскрізною темою; співробітництво педагогів; організація навчання в тісному зв'язку з соціумом, сучасним мистецтвом; наукова діяльність. Необхідною умовою при цьому є забезпечення рівномірного залучення різних видів мислення (логічного, художнього, творчого, візуального,

слухового та ін). Такий підхід до процесу навчання сприяє формуванню індивідуальної своєрідності та оригінальності, високого творчого потенціалу [4].

Висновки. Таким чином, проблема поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики є актуальною, важливою як для теорії професійної педагогіки, так і для практики підготовки майбутніх учителів музики у вищих педагогічних навчальних закладах. Перспективними шляхами вирішення цієї проблеми є впровадження в навчальний процес інтеграції знань у контексті професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики; застосування інтерактивних методів навчання у процесі професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики; застосування комп'ютерних технологій у професійній поліхудожній підготовці вчителя музики.

Література:

1. Бузова О.Д. Полі художнє виховання як засіб удосконалення музичної підготовки майбутніх учителів музики. – Автореф. ... канд. пед. наук. – К., 2004. – 18с.
2. Масол Л.М. Методика вивчення мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
3. Рейзенкінд Т.Й. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах. – Автореф. ... докт. пед. наук. – К., 2008. – 35 с.
4. Савенкова Л.Г. Полихудожественное образование как фактор развития детей и юношества // [http:// portalus. ru](http://portalus.ru) (с).

У статті висвітлюються особливості сучасного соціокультурного простору, заснованого на взаємодії різних видів мистецтва і синтезуючому типі мислення; аналізуються різні підходи до вирішення проблеми поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: поліхудожня освіта, підготовка майбутнього вчителя музики, інтеграція.

В статье рассматриваются особенности современного социокультурного пространства, основанного на взаимодействии разных видов искусств и синтезирующем типе мышления; анализируются разные подходы к решению проблемы полихудожественной подготовки будущего учителя музыки.

Ключевые слова: полихудожественное образование, подготовка будущего учителя музыки, интеграция.

This article explains the peculiarities of a modern social cultural space based upon interactions between various types of Art and synthesized type of thinking; different approaches to solve the problem of training of a music master polyartistically are also analyzed.

Key words: polyartistic education, training of a music master, integration.